

Laagland Archeologie Rapport 1262

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase

**Idzardaweg 19, Ter Idzard,
Gemeente Weststellingwerf
(FR)**

december 2023

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van: VOF Loonbedrijf
Meijners

Laagland Archeologie Rapport

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase Idzardaweg 19 te Ter Idzard,
Gemeente Weststellingwerf (FR)

Auteur: L.C. Nijdam

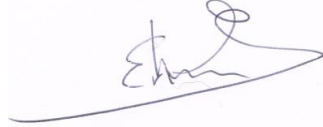
In opdracht van:
VOF Loonbedrijf Meijners
Idzardaweg 19
8476EM Ter Idzard

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: E.W. Brouwer

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, december 2023

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in december 2023 een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd op de locatie Idzardaweg 19 te Ter Idzard (Gemeente Weststellingwerf). Het onderzoek is uitgevoerd in verband met de ruimtelijke procedure rondom een bestemmingsplanwijziging die uitbreiding van het bedrijf en de bouw van een kapschuur (werktuigenberging) mogelijk moet maken.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Het gebied is gelegen in een gebied waar verspoelde dekzanden liggen waarin veldpodzolbodems voorkomen. Ten zuiden van de Idzardaweg bevinden zich grondmorenewelvingen en ligt het maaiveld wat hoger. Rond het begin van de Bronstijd werd het gebied onderdeel van een zich uitbreidend veenmoeras en bewoning was tot aan de ontginning in de Late Middeleeuwen niet mogelijk. Het bewoningslint, wat de Idzardaweg is, kent zijn oorsprong in de Late Middeleeuwen. Uit oude kaarten blijkt dat bewoning in eerste aanleg vooral aan de zuidzijde van deze weg plaatsvond. Archeologische vindplaatsen zijn binnen het plan- en onderzoeksgebied tot op heden niet bekend. Er is ook nog maar weinig archeologisch onderzoek in de omgeving gedaan.

De archeologische verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum – Bronstijd is met name hoog voor eventueel in het plangebied gelegen zandkoppen. Hierop kunnen resten van jagers en verzamelaars en eventueel van vroege landbouwsamenlevingen verwacht worden. In de zuidzijde kunnen resten uit de ontginningsperiode en later verwacht worden. Archeologische resten worden direct onder de bouwvoor verwacht in de top van gepodzoliseerde zandkoppen. Het is mogelijk dat de bodem verstoord is door egalisatie en ploegen.

Om de aard en gaafheid van het bodemprofiel vast te stellen is een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Het booronderzoek bestond uit het plaatsen van 7 verkennende boringen tot 30 cm in de BC- of C-horizont tot een diepte van circa 100 cm -mv. Onder een bouwvoor van circa 30 cm dikte is in 6 van de 7 boringen een Bw horizont aangetroffen, die ontstaan is door interne vertering als gevolg van sterk wisselende grondwaterstanden. De wisselende grondwaterstanden zijn het gevolg van stagnatie van water op de keileem, waarvan de top zich bevindt tussen 60 en 80 cm -mv. Er worden in het plangebied geen archeologische vindplaatsen verwacht.

Er wordt geadviseerd om geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren. De implementatie van dit advies is in handen van de Gemeente Weststellingwerf.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	7
1.5 Geplande verstoring	8
1.6 Gemeentelijk beleid	9
1.7 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	11
2.3 Archeologie	15
2.3.1 Bekende archeologische waarden	15
2.3.2 Waarnemingen	15
2.3.3 AMK-terreinen	16
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	16
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	16
2.3.6 Militair erfgoed	16
2.4 Korte historie oude kaarten	16
3 Conclusie en verwachtingsmodel	21
3.1 Conclusie	21
3.2 Verwachtingsmodel	21
4 Veldonderzoek	23
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	23
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	23
4.3 Resultaten: archeologie	24
5 Conclusie en verwachting	25
6 Selectieadvies	26
literatuur	27
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	28
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	29
BIJLAGE 3 Beleidsadvieskaarten	30
BIJLAGE 4 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	32
BIJLAGE 5 Boorpuntenkaart	33
BIJLAGE 6 Boorstaten verkennend veldonderzoek	34

1 INLEIDING

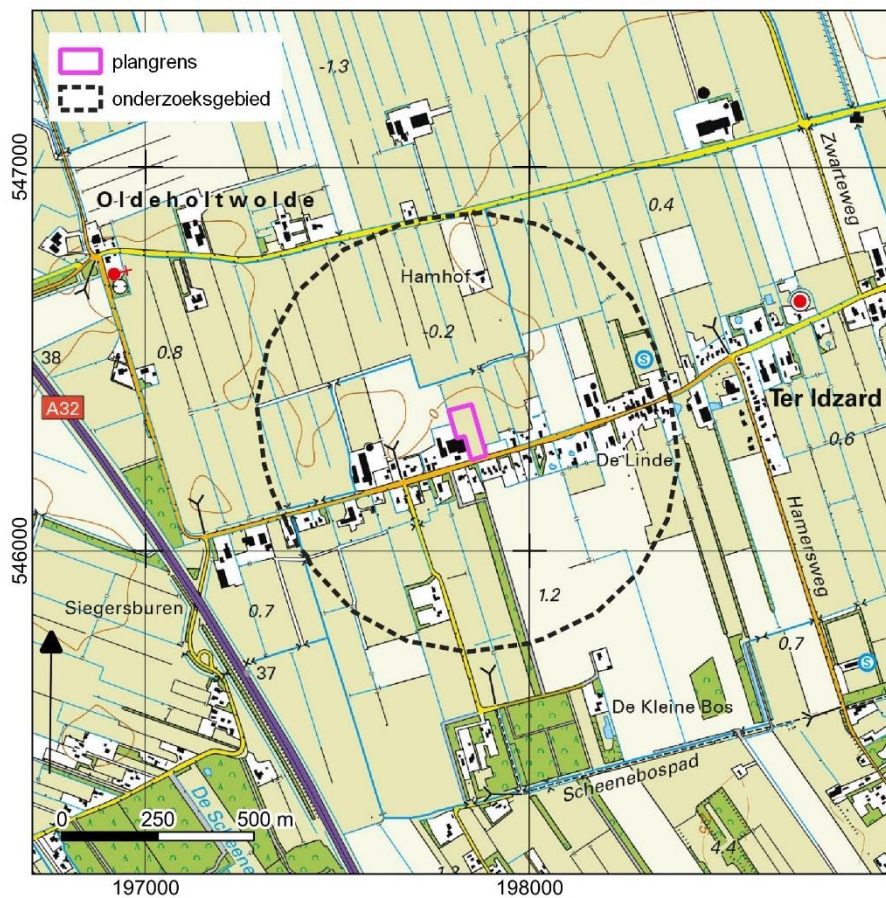
1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de wens voor de nieuwbouw van een kapschuur (werktuigenberging) en de uitbreiding van het verharde erf van het Loonbedrijf Meijners gevestigd op de Idzardaweg 19 te Ter Idzard (Gemeente Weststellingwerf, FR). Het gaat om een uitbreiding van het erf met een oppervlakte van 7.300 m².

Uit het archeologische beleid van de Gemeente Weststellingwerf volgt dat bij de toekomstige plannen rekening dient te worden gehouden met eventuele archeologische resten in de bodem. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

De Idzardaweg 19 ligt ongeveer 750 m ten westen van de kerk van Ter Idzard en 1000 meter ten zuidoosten van Oldeholtwolde. De uitbreiding van erf is voorzien ten oosten en noorden van het huidige erf (zie afbeeldingen 1 en 2). Om een indruk te krijgen van de archeologische verwachting van het plangebied is een zone met een straal van 500 m rondom betrokken bij het onderzoek. Deze zone is aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied. Bron: pdok.nl

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Friesland
Gemeente	Weststellingwerf
Plaats	Ter Idzard
Beheerder/eigenaar grond	VOF loonbedrijf Meijners
Toponiem	Idzardaweg 19
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	1825
Laagland Archeologie projectnummer	EB-TEID231
Datum conceptrapportage	11-12-2023
Datum definitief rapport	-
XY-coördinaten	197848/546236

¹ kadastralekaart.com

	197809/546293
	197788/546365
	197847/546380
	197887/546249
Kaartblad ²	16B
Oppervlakte Plangebied	Circa 7.300 m ²
Datering	Laat-Paleolithicum – Bronstijd en Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Complextype	Nederzettingen
Onderzoeksmeldingsnr.	5485559100
AMK-terrein	nvt
Vondstmeldingsnr.	nvt
Type onderzoek	Bureauonderzoek en IVO verkennende fase
Datum begin verkennend veldonderzoek	1 december 2023
Datum eind verkennend veldonderzoek	1 december 2023
Opdrachtgever	VOF Loonbedrijf Meijners Izardaweg 19 8476EM Ter Idzard
Goedkeuring bevoegde overheid	nog niet beoordeeld
Bevoegde overheid	Gemeente Weststellingwerf
Adviseur namens bevoegde overheid	Steunpunt Monumentenzorg Fryslân
Beheer documentatie	Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo
Projectleider/opsteller onderzoek	L.C. Nijdam

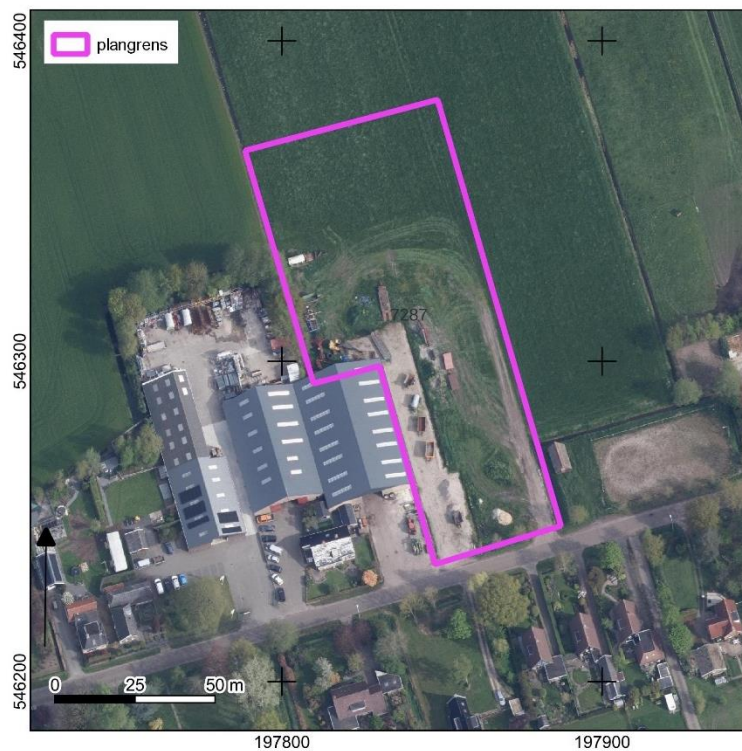
Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het grootste deel van het terrein is momenteel in gebruik als grasland. Een strook langs de bestaande schuur is halfverhard ten behoeve van het opstellen van werktuigen (zie afbeelding 2).

De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil zijn in dit stadium niet bekend. Op basis van het historisch grondgebruik worden geen bijzonderheden verwacht.

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

Afbeelding 2. Huidige situatie op luchtfoto. Bron:pdok.nl

1.5 GEPLANDE VERSTORING

Ten noorden van de bestaande schuur is de bouw van een kapschuur voor de stalling van materiaal voorzien. Op een groot deel van het terrein zal een halfverharding van groentegels worden aangebracht (zie afbeelding 3). Ten behoeve hiervan zal de bouwvoor deels worden verwijderd en zal zand worden opgebracht. Diepere bodemverstoring zal plaatsvinden bij de funderingen van de kapschuur.

figuur 2.7: Verbeelding uit het landschapsplan van de toekomstige erfinrichting op het perceel Idzardaweg 19 Ter Idzard

Afbeelding 3. Toekomstige situatie met de nieuwbouw in de noordzijde en (half) verhardingen over de rest van het plangebied.

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

In 2014 heeft de Gemeente Weststellingwerf een archeologische beleidsadvieskaart laten opstellen. Het betreft een kaart met een verwachting voor de periode IJzertijd en later en een kaart met een verwachting voor de periode Steentijd - Bronstijd. Deze kaarten worden gebruikt voor het huidige archeologie beleid van de Gemeente Weststellingwerf (zie Bijlage 3).

Uit de twee advieskaarten volgt dat archeologisch onderzoek gevraagd wordt bij ingrepen groter dan 5.000 m² (noordzijde plangebied). Hier is een kans op de aanwezigheid van vindplaatsen uit de steentijd op zandkopjes. Voor de zuidzijde van het plangebied geldt een verhoogde kans op vindplaatsen uit de ontginningsperiode. Hier wordt bij ingrepen groter dan 2.500 m² een archeologisch onderzoek gevraagd.³

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fase in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie Bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek.

³ Ten Anscher en Van der Veen 2014

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase Idzardaweg 19 te Ter Idzard, Gemeente
Weststellingwerf (FR)

Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een
verkenning booronderzoek.

HOOFDSTUK **2** INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar Bijlage 2.

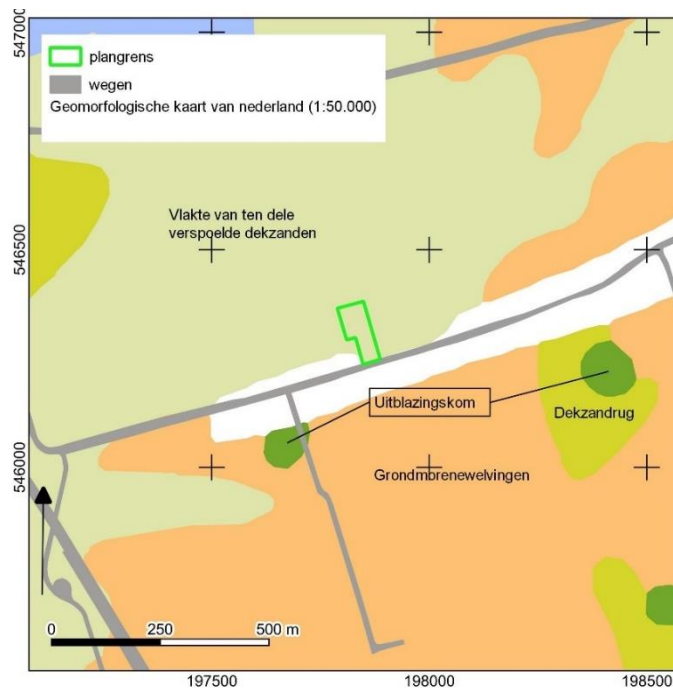
2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Uit de geomorfologische kaart blijkt dat het plangebied ligt in een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden. In de zuidzijde grenst het gebied aan een zone met grondmorenewelvingen (afbeelding 4). Daarnaast zijn op de kaart twee uitblazingslaagten en een dekzandrug aangegeven. Geologisch gezien wordt het (verspoelde) dekzand bij de Formatie van Boxtel gerekend. De keileem in de ondergrond wordt gerekend tot de Formatie van Drenthe.⁴ Tussen het dekzand en de keileem kan keizand voorkomen. Het reliëf in de omgeving wordt prachtig weergegeven op een hoogtekaart op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, zie afbeelding 5). Hierop zijn ook de uitblazingslaagten en de dekzandrug, zoals aangegeven op de geomorfologische kaart goed te zien. Het maaiveld loopt in het plangebied naar het noorden af van 0,4 m +NAP naar 0,0 m NAP.⁵

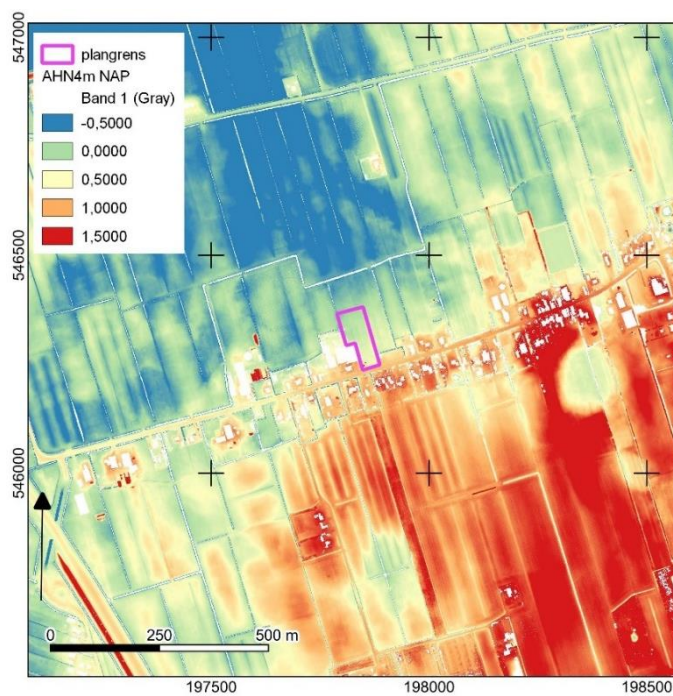
⁴ De Mulder e.a. 2003

⁵ AHN4 2020-2023

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase Idzardaweg 19 te Ter Idzard, Gemeente Weststellingwerf (FR)

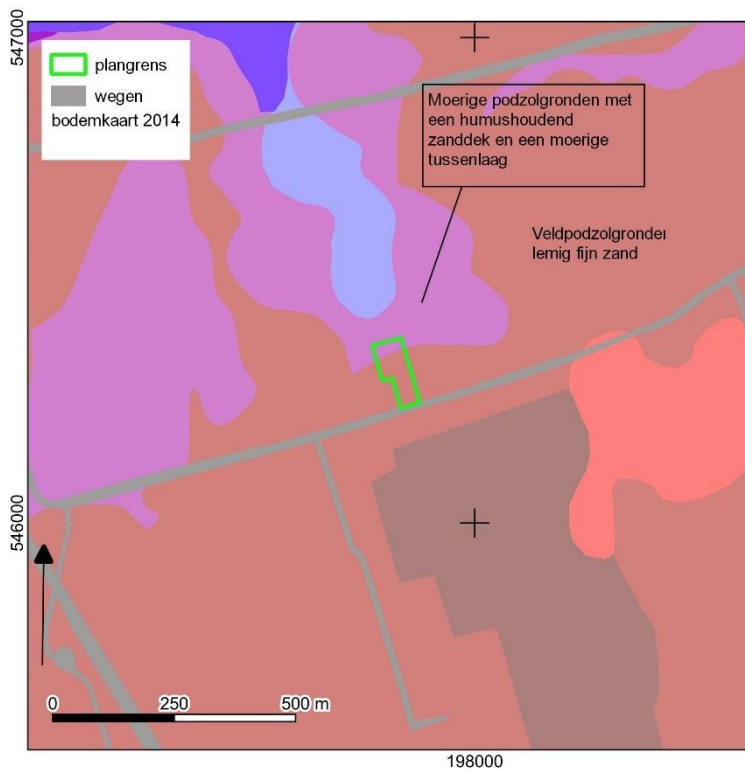
Afbeelding 4. Uitsnede van de geomorfologische kaart 1:50.000 van Nederland.⁶

Afbeelding 5. Ligging van het plangebied op een hoogtekaart.⁷

⁶ Alterra 2019

⁷ AHN4 2020-2023

Afbeelding 6. Ligging van het plangebied op de bodemkaart.⁸

Uit de bodemkaart (zie afbeelding 6) blijkt dat het plangebied ligt in een zone met veldpodzolgronden in lemig fijn zand. Veldpodzolgronden zijn hydropodzolgronden zonder opgebracht dek, met een AE horizont dunner dan 30 cm. Daaronder bevindt zich een humuspodzol-B die overgaat in een C-horizont.⁹ In het uiterste noorden grenst het gebied aan een zone met moerige podzolgronden met een humushoudend zanddek en een moerige tussenlaag.

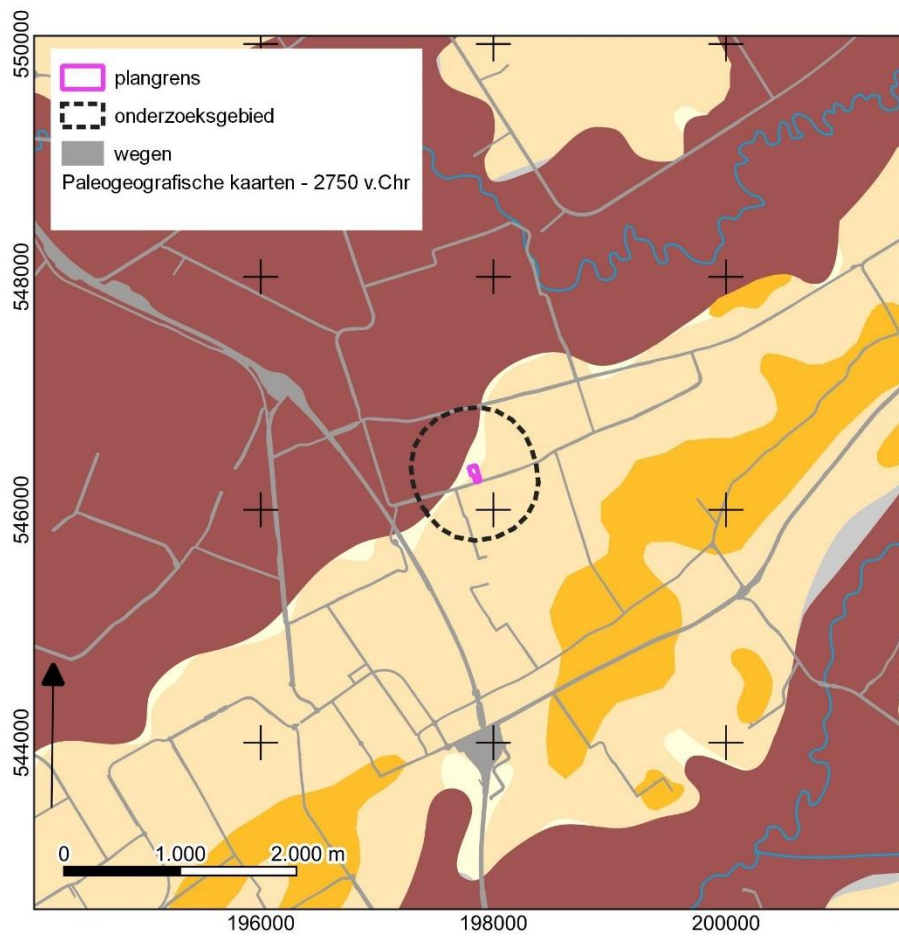
Uit landschapsreconstructies blijkt dat het plangebied ligt op een zuidwest – noordoost georiënteerde rug, die tussen 2.750 en 1.500 v. Chr. met uitzondering van de hoogste delen is veranderd in een veenmoeras (zie afbeeldingen 7a en 7b).¹⁰ Hierdoor werd het gebied ontoegankelijk. De ontginning van het veengebied vond in de Late Middeleeuwen plaats vanuit de in het noorden gelegen veenstroom de Tjonger.¹¹

⁸ Alterra 2014

⁹ Boerma 1995

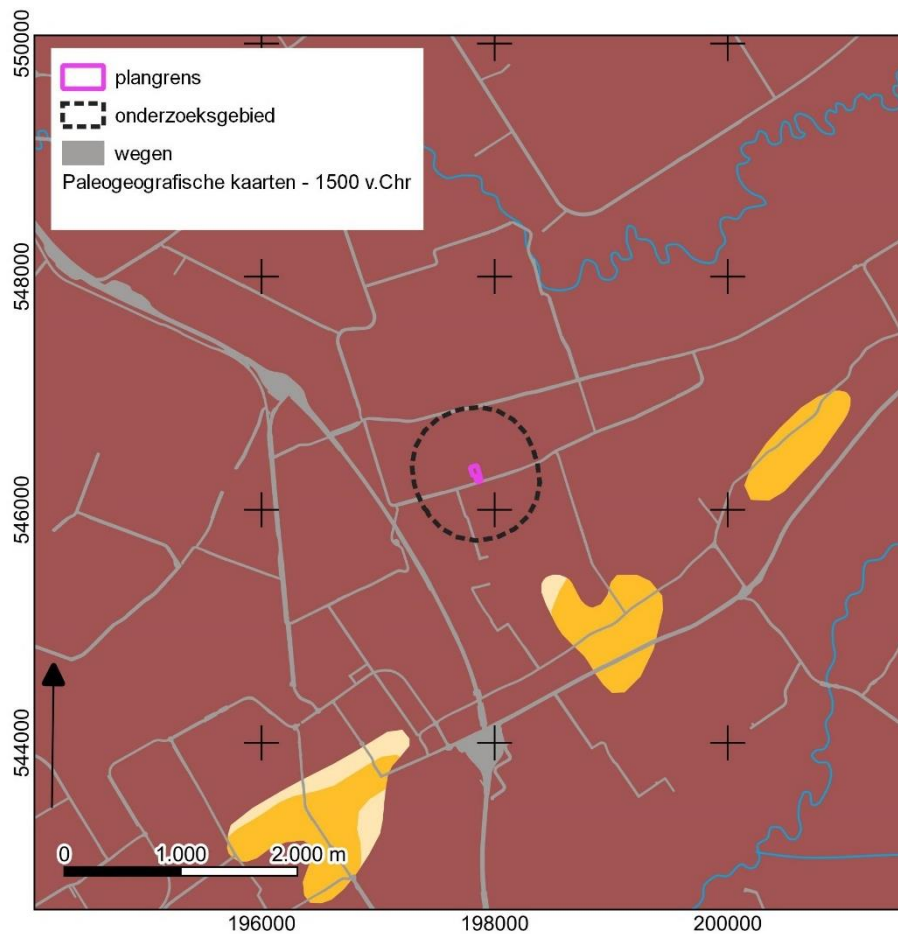
¹⁰ Vos e.a. 2018

¹¹ Versfelt en Schroor 2005

Afbeelding 7a. Plangebied op een paleogeografische kaart van rond 2750 v. Chr.¹²

¹² Vos e.a. 2018

Afbeelding 7b. Plangebied op een paleogeografische kaart van rond 1.500 v. Chr.¹³

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 4 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied zoals bekend in het archeologisch informatie systeem (ARCHIS).

2.3.2 WAARNEMINGEN

Binnen het plangebied en onderzoeksgebied zijn nog niet eerder archeologische vondsten gedaan of gemeld.

¹³ Vos e.a. 2018

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologische waarde en van hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang). Binnen een straal van 500 m van het plangebied liggen geen AMK-terreinen.

2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

De verwachtingskaarten van de Gemeente Weststellingwerf zijn omgezet in advieskaarten. De zuidzijde heeft een hoge verwachting voor archeologische resten uit de ontginningsperiode in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De noordzijde ligt in een gebied waar zandkoppen kunnen voorkomen met een hoge verwachting voor resten uit de periode Laat-Paleolithicum – Bronstijd (zie Bijlage 3).¹⁴

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Binnen het onderzoeksgebied zijn nog niet eerder archeologische onderzoeken uitgevoerd. Op ruimt 1500 meter ten noordoosten ligt een bekende vindplaats van rendierjagers van de Hamburgcultuur uit het Jong Paleolithicum (9700 – 35000 jaar geleden). De vindplaats werd ontdekt in 1980 en het onderzoek duurde in totaal 23 weken. De vondsten bestonden uit bewerkt vuursteen, zandsteen, kwarts, houtskool, een paar stukjes ijzeroxide en een haardkuil. Op basis van houtskool is de vindplaats gedateerd op 12.000 v. Chr. Uit het onderzoek blijkt dat de plek mogelijk slechts 1 à 2 weken in gebruik is geweest.¹⁵

2.3.6 MILITAIR ERFGOED

Uit de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed blijkt dat geen bijzondere objecten verwacht worden.¹⁶

2.4 KORTE HISTORIE OUDE KAARTEN

Het plaatsje Ter Idzard wordt voor het eerst genoemd in 1320 als 'Ydzerde' De naam veranderde door de jaren heen regelmatig. Waarschijnlijk betreft het een familienaam afgeleid van Idzert of Edsard. Dit zou dan betekenen 'sterk met het zwaard'. Het zou dan om de nederzetting bij of op het grondstuk gaan dat onder de naam van de eigenaar bekend stond. Dat zou ook het gebruik van 'ter' verklaren.

¹⁴ Ten Anscher en van de Veen 2014

¹⁵ Jager en Van Ginkel 2005

¹⁶ <https://ikme.nl/ikmekkaart.html>

De naam betekent dus 'bij het huis van Idzarda'.¹⁷ Het dorp ligt op de zandrug ten zuiden van het beekdal van de Tjonger. Het moerasgebied is zeer waarschijnlijk vanaf deze veenbeek ontgonnen. Oudere nederzettingen op het veen zijn met het uitdrogen en oxideren van het veen verloren gegaan. Uiteindelijk zijn de nederzettingen verplaatst naar de hogere zandruggen, waar ze nu nog liggen. Het is dus goed mogelijk dat de oudste benamingen van de dorpen niet overeenkomen met de huidige ligging van de dorpen. De huidige kerk van Ter Idzard, die gewijd is aan de heilige Bonifatius, dateert uit de periode 1423 -1455.¹⁸

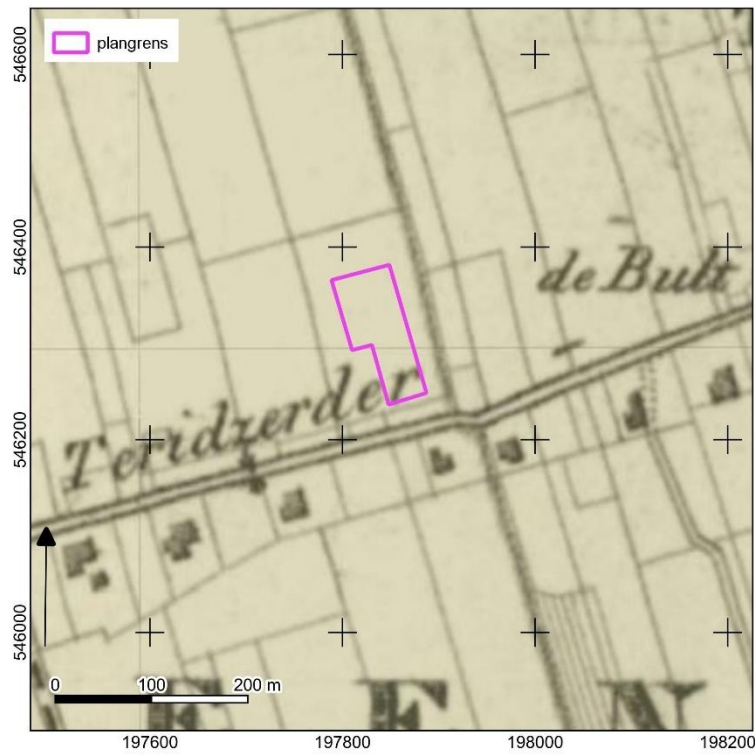
Afbeelding 8. Plangebied op een kaart van rond 1718.¹⁹

Een kaart uit 1718 laat het bewoningslint van Ter Idzard goed zien, waarbij opvalt dat de meeste huizen aan de zuidzijde van de weg staan (zie afbeelding 8). De noordzijde van de weg had waarschijnlijk nog wel eens te maken met hoog water. Ook op de kaart van Eekhoff uit 1849-1859 is te zien dat de boerderijen vooral ten zuiden van de weg gelegen zijn (zie afbeelding 9). Rond 1940 staat er een klein bouwwerk, waarschijnlijk een schuurtje in de zuidzijde van het plangebied (zie afbeelding 10). Dit bouwwerk is in 1970 weer verdwenen (zie afbeelding 11). In 1990 is een groot deel van de huidige bebouwing reeds aanwezig (zie afbeelding 12).

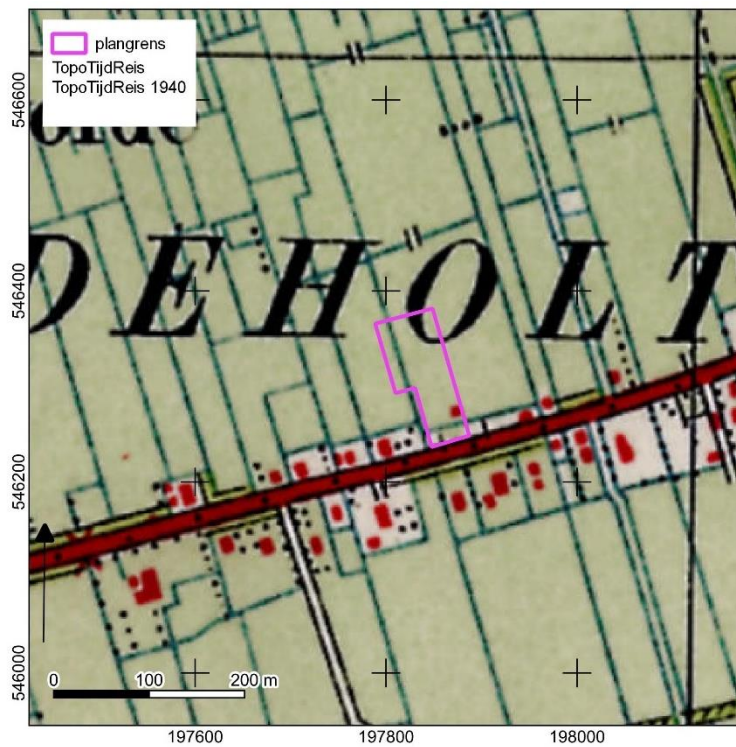
¹⁷ Gildemacher 2007

¹⁸ <https://www.ter-idzard.nl/historie/kerk-ter-idzard>

¹⁹ Schotanus 1718

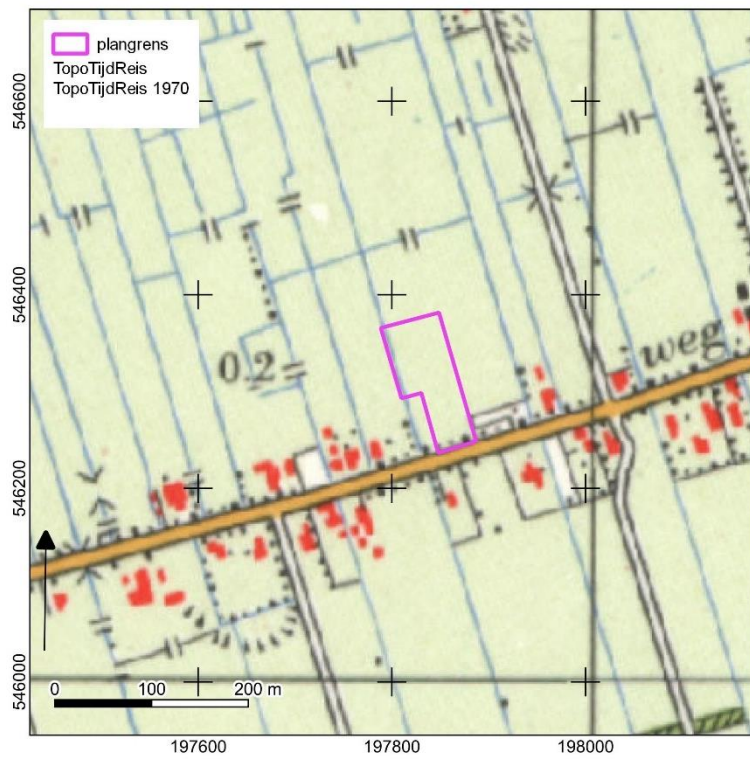
Afbeelding 9. Uitsnede uit de kaart van Eekhoff 1849-1859.²⁰

Afbeelding 10. Bureau Militaire Verkenningen 1940.²¹

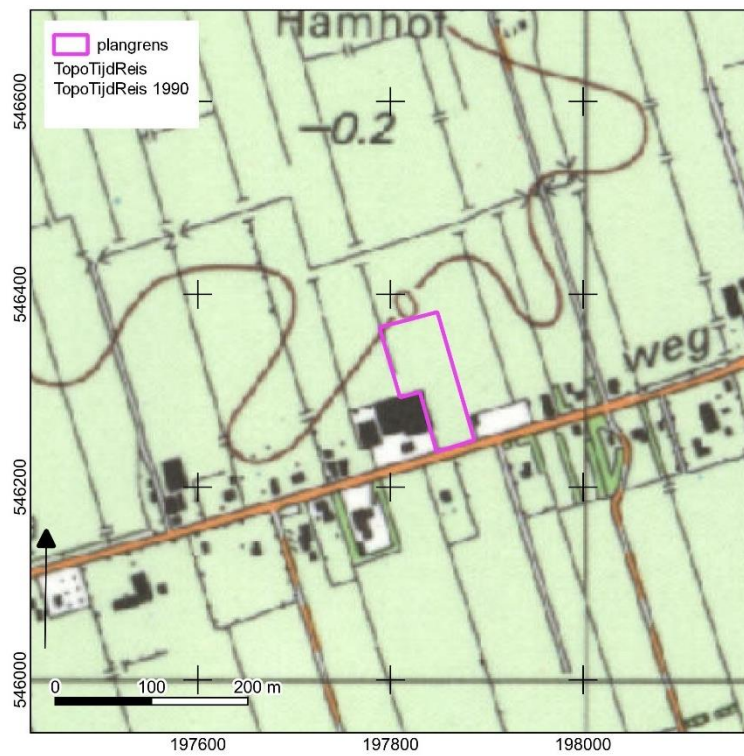
²⁰ Eekhoff 1849-1859

²¹ Bureau Militaire Verkenningen 1940

Afbeelding 11. Uitsnede uit de topografische kaart van 1970.²²

²² Kadaster 1970

Afbeelding 12. Plangebied op een kaart uit 1990.²³

²³ Kadaster 1990

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Het plangebied is gelegen in een gebied waar ten dele verspoelde dekzanden gekarteerd zijn. Hierin hebben zich veldpodzolbodems ontwikkeld. Het Pleistocene dekzand- en keileemlandschap is al vóór 1.500 v. Chr. veranderd in een veenmoeras. Archeologische vindplaatsen zijn in de directe omgeving nog niet aangetroffen. Daarbij moet worden opgemerkt dat er ook nog maar weinig archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden. De kans bestaat dat de oorspronkelijke zandkoppen met veldpodzolbodem door ploegen zijn aangetast.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In het geval van een intacte bodem worden op zandkoppen archeologische resten verwacht uit de periode Laat-Paleolithicum – Bronstijd. De verwachting betreft met name de aanwezigheid van resten van kampementen van jagers en verzamelaars zoals aangetroffen op 1,5 km ten noordwesten van het plangebied. De kans op resten van vroege landbouwgemeenschappen (Neolithicum – Bronstijd) wordt laag ingeschat. In de periode daarna tot de laatmiddeleeuwse ontginningen maakte het gebied deel uit van een veenmoeras en was praktisch onbewoonbaar. Eventuele bewoning was pas weer mogelijk na de ontginning. Uit oude kaarten blijkt dat voorkeur in eerste aanleg uitging naar hogere gronden gelegen langs de zuidzijde van de weg. Ten noorden van de weg was mogelijk kans op overstromingen vanuit het beekdal van de Tjonger.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd van jagers en verzamelaars hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode Neolithicum – Bronstijd hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).²⁴

Eventuele resten, liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, onder een bouwvoor. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door (verspoeld) dekzand met in de ondergrond eventueel keizand en keileem (Formaties van Boxtel en Drenthe). In het Pleistocene zand hebben zich veldpodzolbodems ontwikkeld, die gekenmerkt worden door een tot 30 cm dikke A-horizont gelegen op een Bh-horizont.

Eventuele vindplaatsen worden gekenmerkt door vuursteenstrooiingen (voornamelijk laat Paleolithicum - Neolithicum, in mindere mate Bronstijd).

²⁴ bron: Tol e.a., 2006.

Daarnaast kan vanaf het Neolithicum (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen.

Eventuele vindplaatsen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd worden met name gekenmerkt door een strooiing van aardewerk en mogelijk baksteen (na 1700).

Deze vondstcategorieën bevinden zich in het Pleistocene zand in of direct onder de bouwvoor. In het geval van een vindplaats kunnen grondsporen worden verwacht die zich aftekenen als grijze vlekken in het schone zand. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen, begravingen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de Pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te krijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus met kans op nederzettingen in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Voorafgaand aan het verkennend veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld²⁵ en gedeponereerd in Archis3. Het verkennend veldonderzoek bestond uit het zetten van 7 boringen met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm tot 30 cm in de C-horizont. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren. De boringen zijn verdeeld over het plangebied. De boringen zijn ingemeten met een GPS met een nauwkeurigheid van 2,0 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN-4.²⁶ De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in Bijlage 6. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen Bijlage 5.

Het hele plangebied was toegankelijk voor onderzoek.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het in de grondboringen aangetroffen bodemprofiel is uniform. De bouwvoor heeft een dikte van 20 tot 40 cm. Hieronder ligt in de boringen 2 t/m 7 een 20 tot 35 cm dikke, grijze tot bruine verweerde laag keizand (Bw-horizont), die scherp overgaat in een dunne laag lichtgrijs, zwak roesthoudend keizand of keileem. Het keizand bestaat uit matig siltig, zwak grindhoudend, matig fijn zand. De top van de keileem bevindt zich rond 80 cm -mv.

In boring 1 is de bouwvoor 40 cm dik, die hier scherp over gaat in een donkergrijze laag met brokken licht grijs zand. De in de overige boringen aangetroffen Bw horizont ontbreekt hier.

²⁵ Nijdam 2023

²⁶ AHN-4 2020-2023

In de aangetroffen Bw horizont komen in de boringen 2, 3, en 4 humeuze brokken voor en lijkt deze laag geploegd te zijn geweest. In de boringen 5, 6 en 7 is dit niet het geval. De Bw horizont is ontstaan door sterk wisselende grondwaterstanden als gevolg van waterstagnatie door het voorkomen van ondoorlatende keileem hoog in het profiel.

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Het aangetroffen bodemprofiel duidt op een gebied met weinig reliëf en met periodiek hoge grondwaterstanden. Aanwijzingen voor droge zandkoppen zijn in het gebied niet aangetroffen. Ook zijn er geen aanwijzingen gevonden voor een vindplaats uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd langs in de zijde.

HOOFDSTUK **5** CONCLUSIE EN VERWACHTING

In het plangebied zijn geen sterk gepodzoliseerde zandkoppen aangetroffen die een geschikte locatie zijn geweest voor jagers en verzamelaars. Daarnaast zijn de Bw horizonten aanwijzingen voor sterk fluctuerende grondwaterstanden als gevolg van de ondoorlaatbare keileemlaag dicht onder het maaiveld. Hierdoor is het plangebied lange tijd ongeschikt geweest voor bewoning. De hogere gronden ten zuiden van de Idzardaweg zijn van oudsher een betere vestigingsplaats. Het is ook aan deze zijde van de weg waar op oude kaarten de eerste boerderijen voorkomen. Mogelijk dat de noordzijde van de Idzardaweg lange tijd te maken had met overstromingen vanuit de in het noorden gelegen Tjonger, waar met westenwind het water opgestuwd kon worden. De archeologische verwachting voor zowel de periode Laat-Paleolithicum - Bronstijd als de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd kan worden bijgesteld naar laag.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt geadviseerd om geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren.

De implementatie van dit advies is in handen van de Gemeente Weststellingwerf.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

literatuur

- Boerma, J.A.K., 1995. *Bodemkunde van Nederland*. Universiteit Utrecht, vakgroep Fysische Geografie.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Gildemacher, K.F., 2007. *Friese plaatsnamen. Alle steden, dorpen en gehuchten*. Fryske Akademy nr. 1013.
- Jager, S. en E. van Ginkel, 2005. *Archeologie van de Stellingwerven*
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Nijdam, L.C., 2023. *Laagland Archeologie Plan van Aanpak IVO-verkennende fase. Plangebied Kolonieweg 26a te Ter Idzard*.

Archeologische databases/internetbronnen (geraadpleegd november 2023)

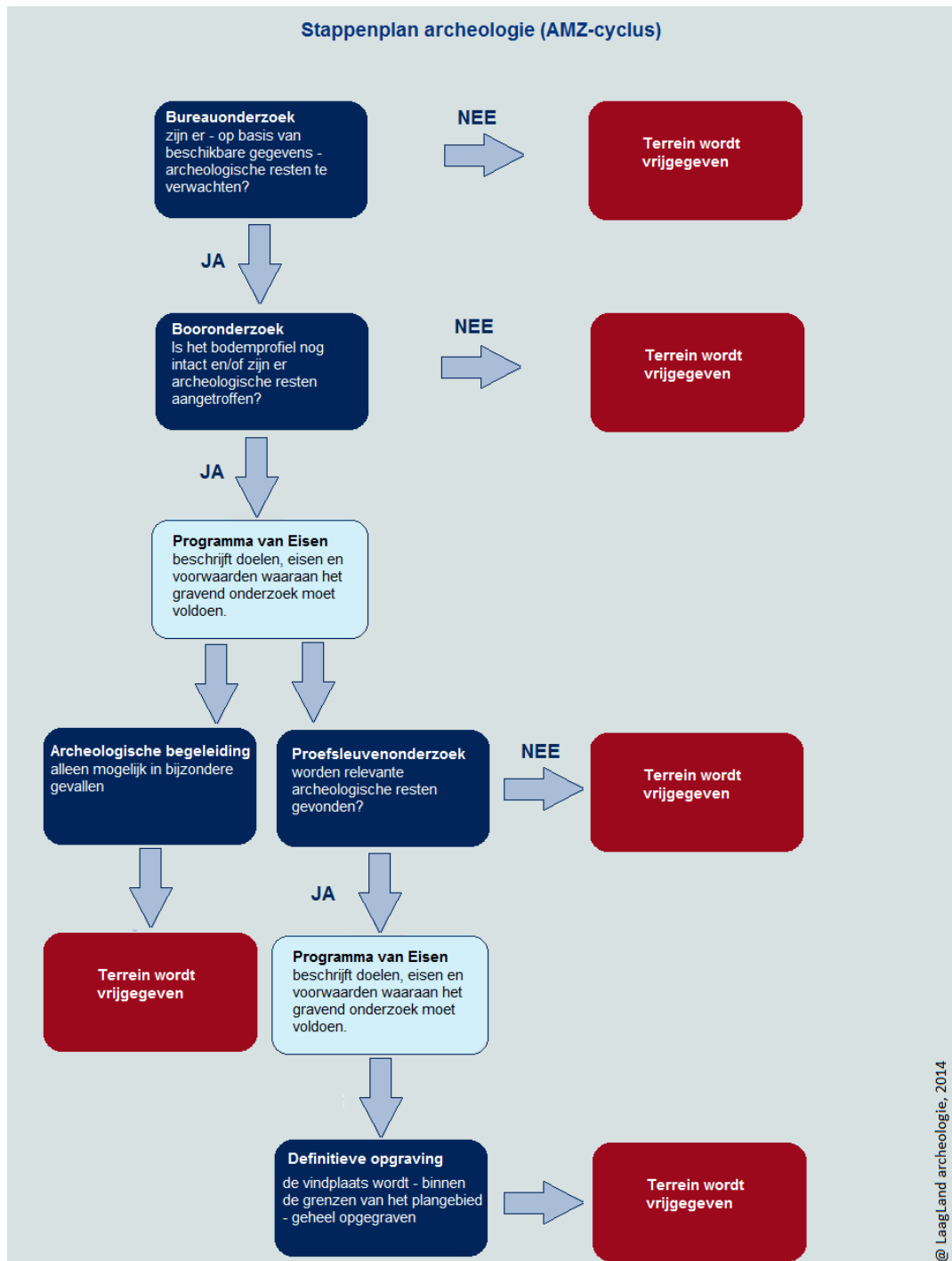
ArchisIII

www.ruimtelijkeplannen.nl

Gebruikte kaarten (geraadpleegd november 2023)

- AHN-4 2020-2023. *Actueel Hoogtebestand Nederland*. Geraadpleegd via www.ahn.nl.
- Alterra 2014. *Digitale bodemkaart van Nederland 1:50.000*. Geraadpleegd via www.nationaalgeoregister.nl
- Alterra 2019. *Digitale geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*. Geraadpleegd via www.pdok.nl
- Bureau Militaire Verkenningen 1870-1950. *Militaire Topografische Kaarten van Nederland schaal 1:25.000*. Geraadpleegd op www.topotijdreis.nl.
- Eekhoff, W., 1849-1859. *Atlas van Eekhoff*. Geraadpleegd via www.frieslandopdekaart.nl
- Kadaster 1950-2010: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000*. Geraadpleegd op www.topotijdreis.nl.
- Schotanus, B., 1718. *Schotanus-Halma-atlas*. Geraadpleegd via www.frieslandopdekaart.nl
- Ten Anscher, T.J. en S. van der Veen, 2014. *Archeologisch basisonderzoek ten van de herziening Bestemmingsplan Buitengebied, gemeenten Weststellingwerf*. RAAP rapport 2607.
- Versfelt, H.J. en M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829 + kaartblad beschrijvingen*.
- Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Amsterdam (Prometheus)

BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	1795	
	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat	1250	
	Vol	1050	
	vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

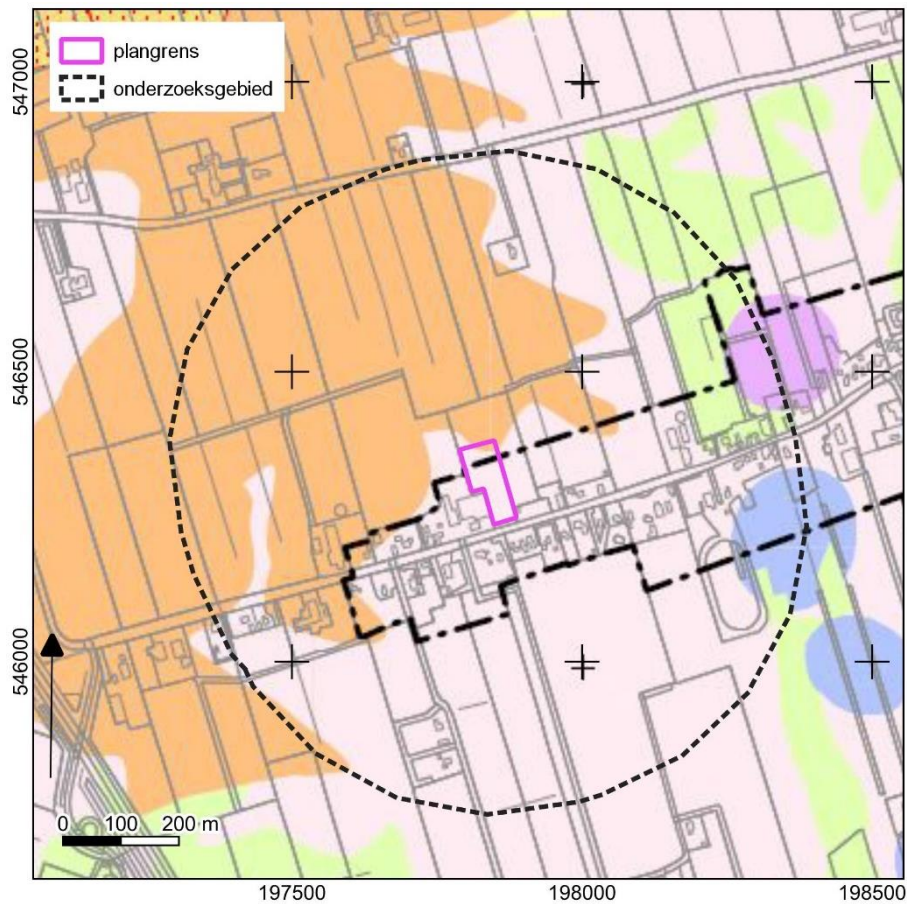
BIJLAGE 3 BELEIDSADVIESKAARTEN

Beleidsadvieskaart periode IJzertijd en later.

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase Idzardaweg 19 te Ter Idzard, Gemeente Weststellingwerf (FR)

Beleidsadvieskaart peride Steentijd – Bronstijd.

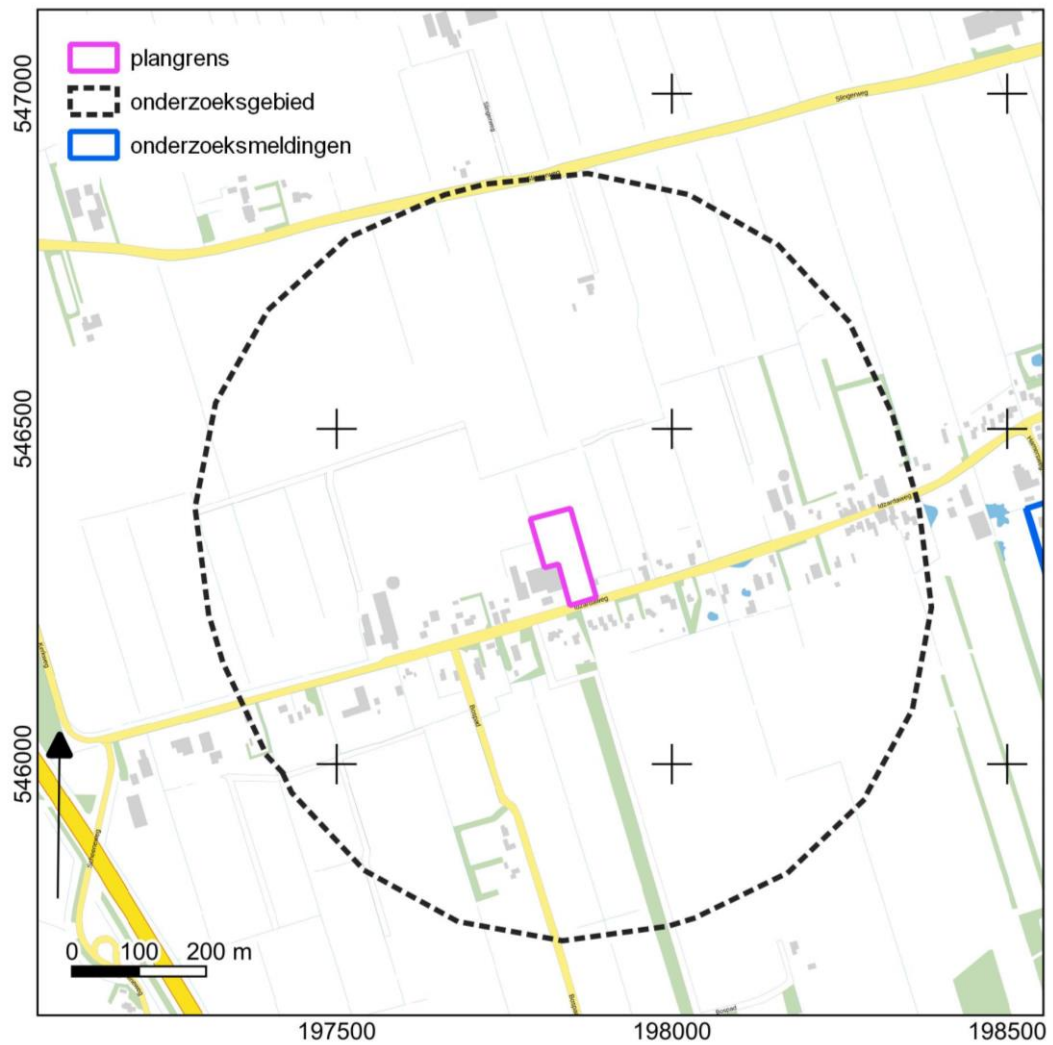
legenda

advies

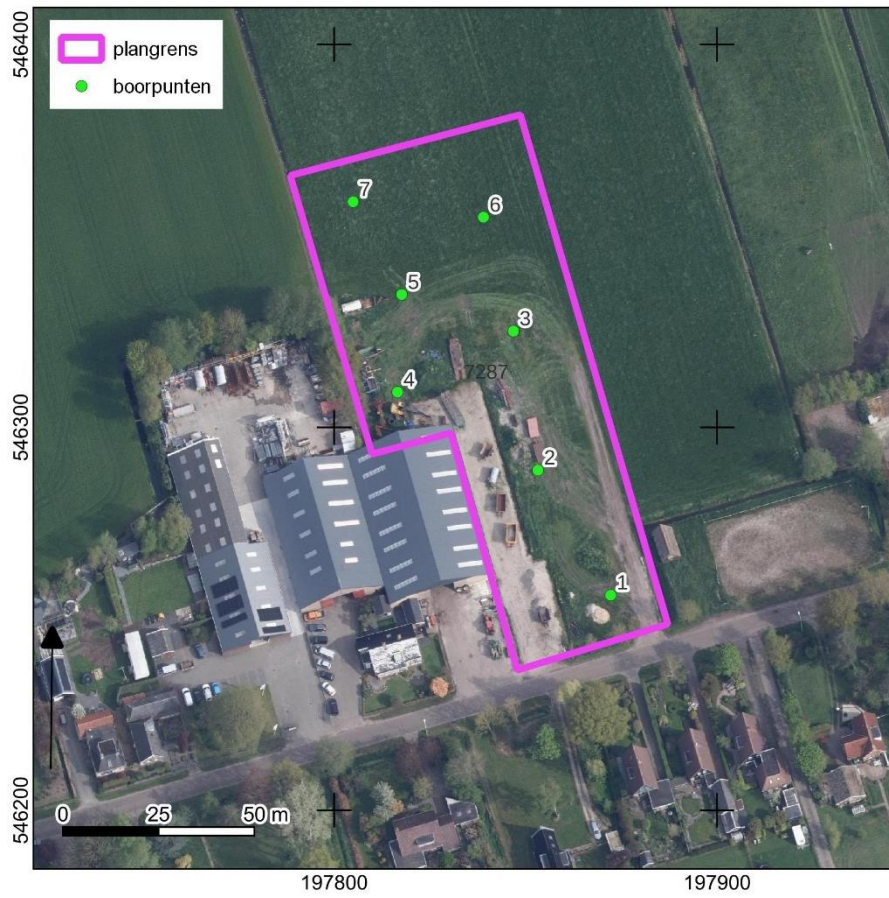
Voor nadere uitleg zie www.fryslan.nl/famke (Adviezen Steentijd-Bronstijd);
Zie ook kaartbijlagen 1, 2 en 4 en tekst van RAAP-rapport 2607.

- streven naar behoud: bij ingrepen groter dan 50 m²
- waardeend onderzoek - vuursteenplaatsen: bij ingrepen groter dan 50 m²
- waardeend onderzoek - dobber: bij ingrepen groter dan 500 m²
- waardeend onderzoek - kopjes: bij ingrepen groter dan 50 m²
- karterend onderzoek 1: bij ingrepen groter dan 500 m²
- karterend onderzoek 2: bij ingrepen groter dan 2500 m²
- karterend onderzoek 3: bij ingrepen groter dan 5000 m²
- quickscan: bij ingrepen groter dan 5000 m²
- geen onderzoek noodzakelijk

BIJLAGE 4 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

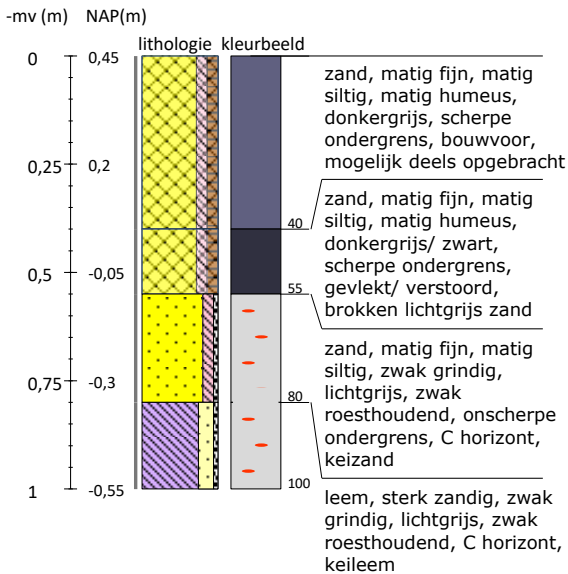

BIJLAGE 5 BOORPUNTENKAART

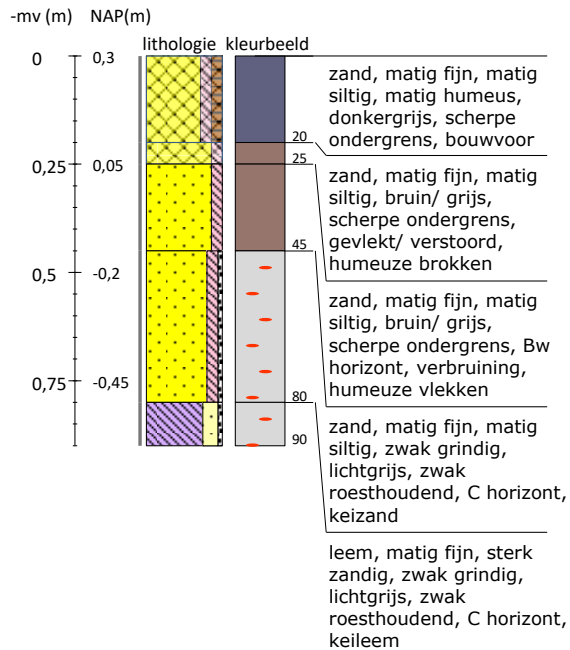

BIJLAGE 6 BOORSTATEN VERKENNEND VELDONDERZOEK

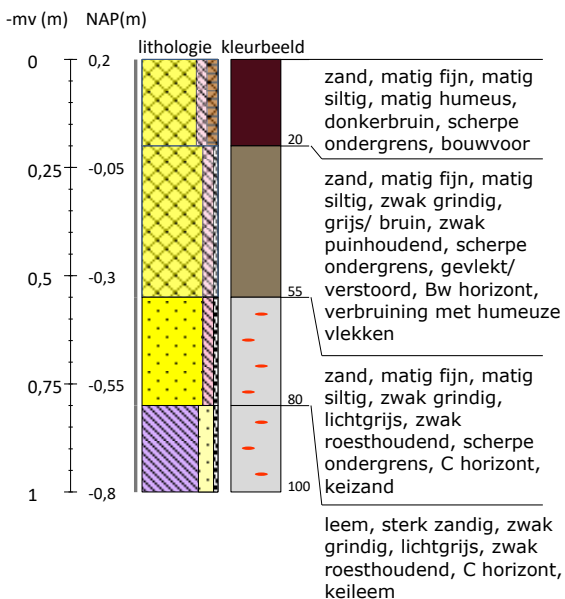
Boring 1 RD-coördinaten: 197872/546256

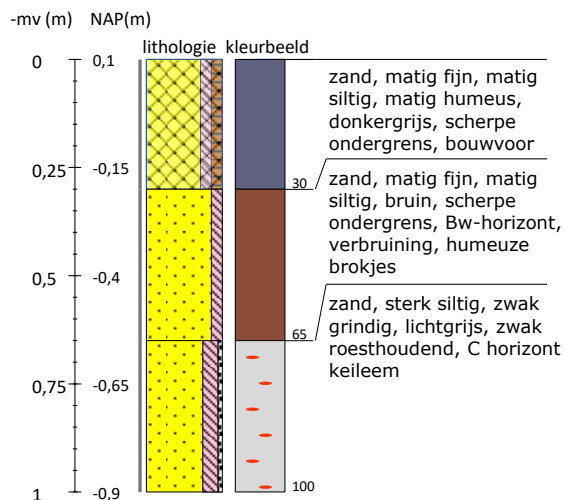
Boring 2 RD-coördinaten: 197853/546289

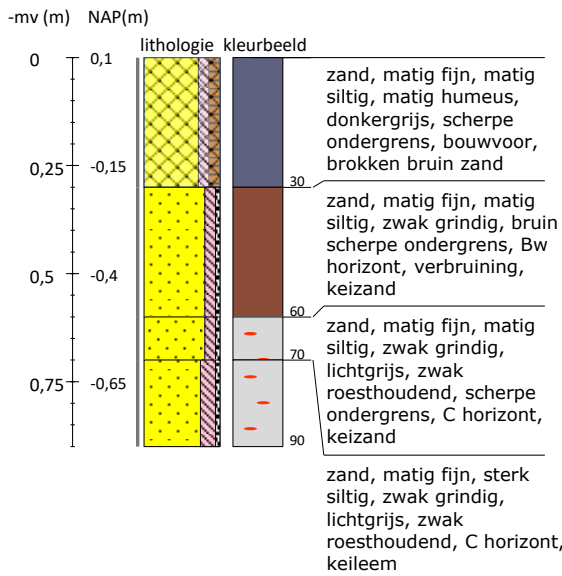
Boring 3 RD-coördinaten: 197847/546325

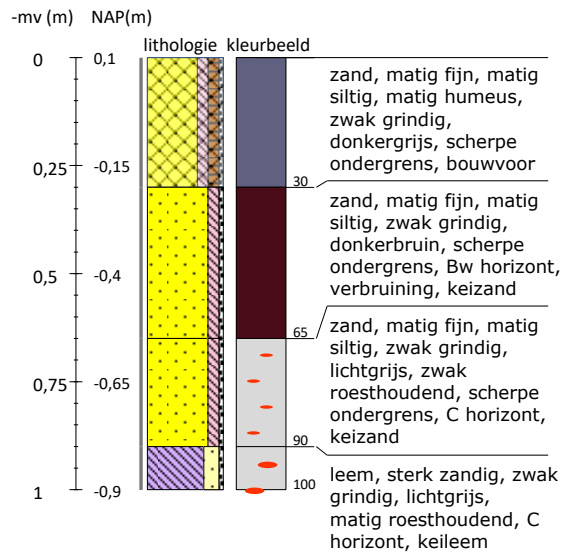
Boring 4 RD-coördinaten: 197817/546309

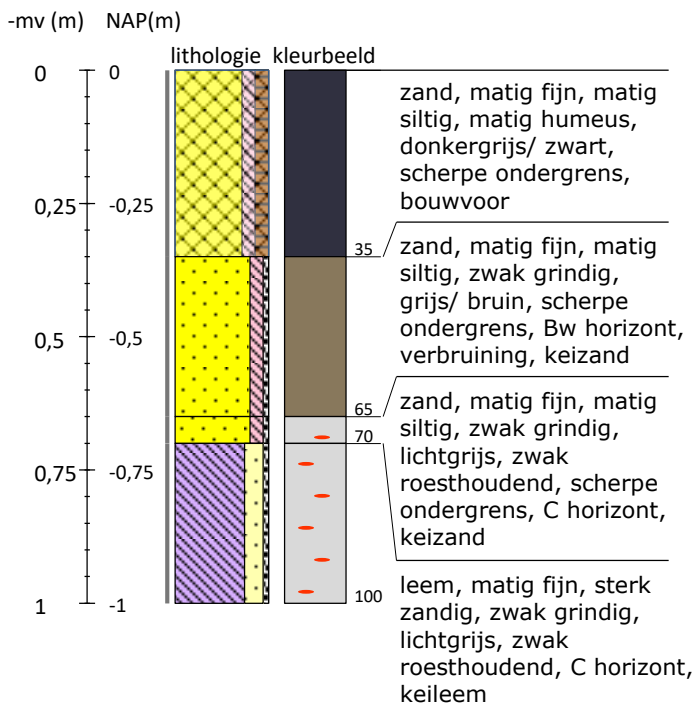
Boring 5 RD-coördinaten: 197818/546335

Boring 6 RD-coördinaten: 197839/546355

Boring 7 RD-coördinaten: 197805/546359

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand

Zand, zwak siltig
Zand, matig siltig
Zand, sterk siltig
Zand, uiterst siltig
Zand, kleilig

Klei

Klei, zwak siltig
Klei, matig siltig
Klei, sterk siltig
Klei, uiterst siltig
Klei, zwak zandig
Klei, matig zandig
Klei, sterk zandig

Leem

Leem, zwak zandig
Leem, sterk zandig

verstoord

verstoord

Veen

Veen, mineraalarm
Veen, zwak kleilig
Veen, sterk kleilig
Veen, zwak zandig
Veen, sterk zandig

Grind

Grind, zwak zandig
Grind, matig zandig
Grind, sterk zandig
Grind, uiterst zandig
Grind, siltig

Overige toevoegingen

zwak humeus
matig humeus
sterk humeus
zwak grindig
matig grindig
sterk grindig

Zandmediaan

uiterst fijn < 105 µm
zeer fijn 105 - < 150 µm
matig fijn 150 - < 210 µm
matig grof 210 - < 300 µm
zeer grof 300 - < 420 µm
uiterst grof 420 - < 2000 µm

Zandsortering

goed gesorteerd D60/D10 < 1,8
matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3
slecht gesorteerd D60/D10 > 3

Inclusies/archeologische indicatoren
(resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)

weinig < 1%
matig 1-10%
veel > 10%

Boortype

Edelmanboor ø 7 cm
Edelmanboor ø 10 cm
Edelmanboor ø 12 cm
Edelmanboor ø 15 cm
Guts ø 2 cm
Guts ø 3 cm
Zuigerboor
Riverside boor ø 7 cm

Mechanische boor ø 10 cm
Mechanische boor ø 12 cm
Mechanische boor ø 15 cm
Mechanische boor ø 20 cm

Grondwaterstand

GHG
GWG
GLG

Kalkgehalte

kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO₃
kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO₃
kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO₃